

S²⁰¹²
E R
E N A
T E
S

Divendres 29/06/12

22.30 hores

MADRE DE DEUS:

*Lírica i litúrgia de l'Espanya
medieval*

Capella de Ministers

Carles Magraner, director

Centre del Carme.

Carrer Museu, 2. València.

Alfons X el Savi (s. XII)
Cantigues de Santa Maria intercalades amb
conductus i motets del Còdex de Las Huelgas (s. XIII)

Madre de Deus

Cançons d'amor i de mort (s. XII/XIII)

Reis glorios (Bornelh)

Can vei la lauzeta mover (Ventadorn)

Aras pot hom conoisser e proar (Vaçeiras)

Misteri d'Elx (s. XV)

Drama en dues parts per a la Festa de l'Assumpció de
la Mare de Déu d'Elx

Germanes mies, io voldria

Ai, trista vida corporal

Gran desig m'és vengut al cor

Llibre Vermell (s. XIII/XIV)

Stella splendens in monte

Los set goyts recomptarem

Mariam matrem

Polorum regina omnium nostra

Cuncti simus concanentes: Ave Maria

Cant de la Sibilla (s. XIV/XV)

Cants profètics a Castella i Aragó

Iudicii Signum

Capella de Ministers

Carles Magraner, director

Pilar Esteban, soprano

David Antich, flautes

Carles Magraner, violes/viella

Juan M. Rubio, arpa/viola de roda ud

Pau Ballester, percussió

Notes al programa

Les sibil·les eren dones que hom creia inspirades pels déus, sempre verges, de temperament esquerp, profetes. Se'n va començar a parlar al segle V abans de Crist, però aviat van assolir gran popularitat. De totes, la Sibil·la Eritrea és la que ens anuncia el dia del judici final i l'arribada de Jesucrist. Lacròstic grec és traduït al llatí i després a les llengües romàniques a partir del segle XIII, i són moltes les versions que avui dia es conserven del Cant de la Sibil·la. Una de les primeres és la cantiga *Madre de Deus*, del rei savi Alfons X; altres versions d'aquest cant profetic es conserven a diferents catedrals i es van anar adaptant al temps i la necessitat, com ara la de Toledo. Explicava el mestre Pastrana que, allà en la seua joventut, les coses de religió anaven una miqueta tèrboles per aquesta ciutat, on, per si no hi havia prou amb els moros i els jueus que habitaven a la ciutat, a alguns els havia donat per promoure el vell ritu mossàrab. El problema principal que s'arrossegava de feia dècades a la catedral de Toledo era atraure fidels al temple. És per això que els clergues de l'època d'Enric III, l'avi de la reina Isabel, es van decidir a implantar una solució, estimulats per una experiència semblant que havien portat a terme a la catedral de Barcelona: es tractava de traduir els versos de la profecia sibil·lina sobre la vinguda de Crist al romanç, i fer-los cantar a un nen en lloc dels clergues. Com que la gent entendrien el que el nen cantava, s'esperava que això els hi atraguera.

Cap a l'any 1025 l'abat Oliba de Ripoll va transformar una de les quatre ermites que albergava el massís de Montserrat, proper a Barcelona, en un monestir dedicat a la Mare de Déu. Regit per un

prior durant els primers segles d'existència, l'any 1409 el papa Benet XIII el va elevar al rang d'abadia. Des d'antic, els pelegrins hi acudien convençuts del poder miraculós de la Mare de Déu montserratina, una bella talla romànica de final del segle XII o principi del XIII que va ser portada al monestir una vegada que va estar construïda la seua primitiva església. Componien la comunitat monàstica de Montserrat dotze monjos, dotze ermitans, dotze preveres, dotze escolans i dotze “donats”, gent que es lliuraven, ells mateixos i els seus béns, al monestir. Seguint l'exemple de Ripoll, a Montserrat va funcionar sempre un *scriptorium*, la producció del qual va desaparèixer gairebé tota l'any 1811, arran de l'incendi del monestir provocat per les tropes de Napoleó Bonaparte. Afortunadament un dels seus més preuats còdexs es va salvar de la crema, el Llibre Vermell, anomenat així per la seua enquadració en vellut roig que ha estat datat de la darrerria del segle XIX. Una nota redactada en llatí n'explica amb detall el propòsit: adverteix els pelegrins que havien d'evitar les “cançons vanes i els balls poc honestos” durant el seu viatge i la seua estada a Montserrat. Cantar i ballar a l'església era un costum medieval ben arrelat, contra el qual van reaccionar múltiples sínodes i concilis. En els cànons del Concili de Valladolid celebrat l'any 1322, per exemple, els bisbes que s'hi van reunir van condemnar severament el costum de portar moros i jueus a les vigílies nocturnes que tenien lloc a les esglésies per cantar o tocar instruments. En un altre sínode convocat a la Seu d'Urgell el 1364 es va prohibir als clergues que ballaren fora de casa, en al·lusió al repertori que clergues i diaques cantaven i ballaven en determinades ocasions a l'interior del temple: antífones, responsoris, trops, seqüències i fins i tot kíríes i sanctus.

El Misteri o Festa d'Elx és un drama líric d'origen medieval, enquadrat en les representacions assumpcionistes que es feien a l'Europa mediterrània.

Després de la prohibició de les representacions teatrals dins els temples, arran de les resolucions del Concili de Trento, el Misteri va esdevenir l'únic vestigi d'aquestes gràcies al fet d'aconseguir un permís especial o butlla del papa Urbà VIII l'any 1632. La representació està inspirada en diversos textos presos dels evangelis apòcrifs, molt populars durant l'edat mitjana, i descriu la mort, l'assumpció als cels i la coronació de Maria, la mare de Jesucrist.

Els trobadors i *trouvères* eren poetes músics que van desenvolupar la seua principal activitat a l'Occitània i la França dels segles XII i XIII. Malauradament, dels més de 2.500 poemes trobadorescos, només es conserva la música de 282; no passa així amb els *trouvères*, dels quals es conserven moltes de les melodies dels més de 4.000 poemes, inclusivament amb variants sobre algun d'ells. El primer centre trobador sembla haver estat Poitiers, però es va estendre des de Bordeus fins al nord d'Itàlia i a l'antiga Corona d'Aragó. Amb els trobadors la música i la poesia es van combinar al servei de l'ideal de l'amor cortès i era la necessitat d'expressar-ho tan succintament com fóra possible el que els va portar a l'establiment de diversos gèneres (cançó, sirventès, pastorel·la, alba, etc.). Les cançons amatòries eren aristocràtiques i amagaven la sensualitat de l'amor des de la distància, amb respecte i submissió a l'ésser idolatrat i inassequible. El mateix sentit es mantenia en les cançons religioses de llaor a la Mare de Déu.

Capella de Ministrers

Carles Magraner,

director

Des de la seua creació el 1987, ha salvat part del nostre patrimoni musical de l'edat mitjana al 1800. Ha actuat a l'Auditorio Nacional, al Palau de la Música de València i al Palau de la Música Catalana. Ha participat en festivals com els de Música Antiga de Barcelona, Madrid Cultural 1992, Teatre Clàssic d'Almagro, Música Antiga i Barroca de Peníscola, Peralada, Quinzena Musical Donostiarra, Los Veranos de la Villa (Madrid), Grec (Barcelona), de Música i Dansa de Granada i de Música Religiosa de Conca. Ha realitzat gires per França, Bèlgica, Romania, Portugal, Holanda, Egipte, Itàlia, Alemanya, Marroc, Anglaterra, Polònia, Tunísia, Argentina, Brasil, EUA, Mèxic, Finlàndia, Àustria, Cuba, Xina, Croàcia, etc.

Ha enregistrat 43 discos per a EGT, Blau, Auvidis i CDM, el seu segell discogràfic exclusiu, treballs que han rebut premis de la premsa especialitzada i del Ministeri de Cultura a la millor producció discogràfica, i el Premi Important de l'editorial Premsa Valenciana.

Ha realitzat incursions en les arts escèniques. Així, ha col·laborat amb directors com ara A. Rigola, J. Leal, V. Genovés, J. Martorell i B. Luna, i amb coreògrafs com S. Sempere. També ha col·laborat amb el Cor de la Generalitat Valenciana i amb músics com J. E. Lluna o M. Marín. La seua música del *Cant de la Sibila* forma part de la banda sonora de "Son de mar" de Bigas Luna.

Les ajudes institucionals de l'IVM de la Generalitat Valenciana i de l'INAEM del Ministeri de Cultura permeten la difusió discogràfica i

concertística. La Universitat de València patrocina les activitats de recerca, recuperació i difusió del patrimoni musical realitzades per Capella de Ministrers.

www.capelladeministrers.es

SERENATES 2012

Dilluns 25.06.12

**Orquestra Filharmònica
de la Universitat de València**
Hilari Garcia, director

Dimarts 26.06.12

Ícaro del amor..
Harmonia del Parnàs
Marian Rosa, directora

Dimecres 27.06.12

Metalls d'Estil
Spanish Brass Luur Metalls
i Pep Gimeno "Botifarra"

Dijous 28.06.12

**Orquestra Filharmònica
de la Universitat de València,**
Secció de Cambra
Onofre Casades, arpa
Hilari Garcia, director

Divendres 29.06.12

**MADRE DE DEUS: Lírica i litúrgica
de l'Espanya medieval**
Capella de Ministrers
Carles Magraner, director

Dissabte 30.06.12

Orfeó Universitari de València
Francesc Valldecabres, director

22.30 hores

Centre del Carme.

Carrer Museu, 2. València.

Entrada gratuïta amb
invitació que cal recollir
a partir d'una hora abans
del començament.